

ΤΑ ΕΝΣΤΙΚΤΑ ΚΑΙ Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Τὸ ἔνστικτον, ποῦ ὡς εἶδομεν, εἶνε ἐνέργεια, πηγύζουσα ἀπὸ θεμελιώδη δημιουργικὴν ἰδέαν, ἕνεκα τοῦ ὁποίου διατηρεῖ σταθερὰν καὶ ἀμετάβλητον τὴν κατεύθυνσίν του, ἣτις συνίσταται εἰς τὴν ἐπίμονον προσπάθειαν τόσον πρὸς συντήρησιν ἐκάστης ὀργανικῆς ζωῆς, ὅσον καὶ πρὸς ἀναπαραγωγὴν ἄλλης νέας, διὸ καὶ διακρίνεται εἰς ἔνστικτον αὐτοσυντηρήσεως καὶ εἰς ἔνστικτον γενετήσιον· φωρᾶται ὅτι συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἐνέργειαν ἄλλοτε ἄλλων λεπτομερειακῶν ἰδεῶν, τὴν ὁποῖαν χρησιμοποιοεῖ διὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἐμφάνισιν καὶ μορφήν ἐκάστου εἴδους τῆς ζωῆς καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔνστικτον τοῦ ἀνθρώπου παράγει ἄνθρωπον, τοῦ πιθήκου πίθηκον, τοῦ ὄνου ὄνον κλπ.

“Ὅπως δηλ. ὁ ἄνθρωπος ἀναλόγως τοῦ ἐπαγγέλματός του ξεκινᾷ ἀπὸ θεμελιώδεις ἰδέας δηλ. μὲ ὀρισμένας βάσεις καὶ στοιχεῖα διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων του, ὁ μουσικὸς λ.χ. μὲ τοὺς 7 μουσικοὺς τόνους, ὁ μαθηματικὸς μὲ τοὺς 10 ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς, ὁ ἀρχιτέκτων ἀπὸ τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς κλπ. προχωρῶν δὲ κατόπιν χρησιμοποιοεῖ πρὸς συμπλήρωσιν ἐκάστου ἔργου του καὶ κάθε λεπτομερειακὴν ἰδέαν του βαθμηδὸν καὶ μεθοδικῶς μέχρις ἀποπερατώσεώς του εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρουσιάσῃ τοῦτο προσωρινῶς κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κατασκευῆς του διαφορετικὴν ἐκάστοτε μορφήν ἢ ἐμφάνισιν· οὕτω καὶ τὸ ἔνστικτον, διὰ νὰ ἀναπαραγάγῃ μίαν ὀργανικὴν

ζωήν καὶ δὴ τὴν πολυπλοκωτέραν, ὡς εἶνε τὸ ἀνθρώπινον ἔμβρυον, ἐκκινῶν καὶ αὐτὸ ἀπὸ θεμελιώδη βάσιν τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴν κατασκευὴν δηλ. ἑνὸς κατ' ἀρχὴν ἀπλοῦ μονοκυττάρου ὀργανισμοῦ· προχωρεῖ καθ' ὅμοιον τρόπον, χρησιμοποιεῖ δηλ. καὶ αὐτὸ μεθοδικῶς καὶ διαδοχικῶς καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν λεπτομερειακῶν ἰδεῶν, ποῦ τὸ συνοδεύει ἐκάστοτε, μέχρι τῆς πλήρους διαπλάσεως τοῦ ἐμβρύου, ἔνεκα τοῦ ὁποῖου καὶ τοῦτο παρουσιάζει προσωρινῶς κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κατασκευῆς του διαδοχικὰς μεταλλαγὰς μορφῆς καὶ ἐμφανίσεως.

Ἡ τόσον φυσικὴ καὶ ἐνδεδειγμένη τοιαύτη πορεία τοῦ ἐνστίκτου· πορεία ποῦ ἀκολουθεῖ καὶ κάθε ἄνθρωπος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων του, παρανοηθεῖσα, ἐξώθησε τὴν ἀνθρωπίνην σπουδαιοφάνειαν εἰς φαντασιώδεις εἰκασίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἡ Δαρβίνειος θεωρία, ὅτι δηθεν ὁ ἄνθρωπος προῆλθεν ἀπὸ τὰ κατώτερα ζῶα διὰ διαδοχικῶν μεταμορφώσεων, τὰς ὁποίας τάχα ἀναπαριστᾷ καὶ ἀκολουθεῖ τὸ ἀνθρώπινον ἔμβρυον κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς διαπλάσεώς του!

Οἱ φυσικοὶ ἐν τούτοις νόμοι, ἡ ἱστορία καὶ φυσιολογία, τὰ γεγονότα καὶ αἱ ἀντικειμενικαὶ ἀναλογίαι, καὶ αὐτὴ ἡ σκέψις καὶ ἡ συνείδησις συμφωνοῦν καὶ διακηρύττουν ὅτι τὸ ἐνστικτον φορᾶται ἐφοδιασμένον εἰς ἕκαστον εἶδος τῆς ὀργανικῆς ζωῆς μὲ ἐνέργειαν ὠρισμένων ἐκάστοτε λεπτομερειακῶν ἰδεῶν καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος γεννᾷ ἄνθρωπον, ὁ πίθηκος πίθηκον, ἡ μηλέα παράγει μήλα κλπ.

Ἡ ἐνέργεια τῶν τοιούτων λεπτομερειακῶν ἰδεῶν εἶνε ἐνίοτε δυνατόν, ὡς εἶδομεν, ἔνεκα ποικίλων ἀφορμῶν, δυσμενῶν συνθηκῶν, ἐμποδίων ἢ ἐκβιασμῶν, εἴτε παρεκκλίνουσα νὰ λάβῃ ἀνώμαλον καὶ διαφορετικὴν κατεύθυνσιν καὶ εἰς τὴν τοιαύτην περίπτωσιν ὀφείλεται προφανῶς ἡ γέννησις τεράτων καὶ ἡ ἐμφάνισις

λοβόλων έρπετων, έντόμων, μικροβίων κλπ. είτε να αντικατασταθῆ δι' άλλης ίσχυροτέρας ένεργείας, ως τοϋτο συμβαίνει κατά τόν έμβολιασμόν τών φυτών· είτε τέλος να αναμιχθῆ μετ' άλλης ένεργείας και να προκύψουν οϋτω μικτοί η νόθοι τύποι τῆς όργανικῆς ζωῆς, ως λ.χ. δια τῆς αναμίξεως τών ένεργειών τοϋ ίππου και τῆς όνου προκύπτει ο όναγρος κλπ. Ἐλλά πάντα ταϋτα όχι μόνον δέν εἶνε αϋτόματος μεταμόρφωσις η βαθμιαία εξέλιξις τῆς κατωτέρας ζωῆς πρὸς ανωτέραν παρὰ απλῶς έκτροπαι η έκβιασμοί αλλά και πᾶσα τοιαϋτή ανώμαλος εμφάνισις τῆς ζωῆς προϋποθέτει και τῆν έκ τών προτέρων ὕπαρξιν άμφοτέρων τών παραγόντων, οί όποιοι τῆν παρήγαγον· έν άγριον δένδρον δια να μεταβληθῆ λ.χ. εἰς μηλέαν, ὕπονοεῖ ότι προϋπήρχεν ἔστω και μία μόνον μηλέα, τῆς όποιας εἰς κλάδος έχρησιμοποιήθη δια τόν έμβολιασμόν τοϋ άγρίου δένδρου. Δια να γεννηθῆ ὡσαύτως εἰς όναγρος από μίαν όνον, τοϋτο προϋποθέτει ότι προϋπήρχε εἰς τοϋλάχιστον ίππος. Οϋτω, αν ὕποτεθῆ ότι από πιθήκους η από άλλα παρόμοια ζῶα έγεννήθησαν άνθρωποι η ἔστω και πιθηκάνθρωποι, τοϋτο θα έσήμαινεν ότι προϋπήρχον και πραγματικοί άνθρωποι δια να προκύψουν δια τῆς ένεργείας τούτων και τοιοὔτοι μικτοί και νόθοι τύποι, οί όποιοι ίσως θα ἠδύναντο τότε να έξηγήσουν και τῆν διαφορετικῆν μορφήν ανθρωπίνων και τινῶν φυλῶν.

Ἡ αϋτή ανθρωπίνη άδυναμία τῆς σπουδαιοφανείας παρέσυρεν ὄψιμον δαρβινιστήν, τόν Δρα Ρ. Μπλούμ, παλαιοντολόγον εἰς Ν. Ἐφρικῆν, να γνωματεύση ότι, θα δεῖσῃ να αλλάξουν τὰ θρησκευματα τὰς θεμελιώδεις αρχάς των, έπειδή, τοϋς σκελετοϋς ποϋ άνεϋρεν οϋτος εἰς σπήλαιον, εξέλαβεν ως ανήκοντας εἰς ζῶα διάμεσα τῆς εξέλιξεως τοϋ πιθήκου

εἰς ἄνθρωπον, ἀντὶ νὰ ἀποδοθοῦν οὗτοι, ὡς εἶνε ἡ πραγματικότης, εἰς τερατώδεις μορφὰς ἀνθρώπων ἢ πιθήκων, διαφυλαχθέντες ἴσως διὰ τοῦτο καὶ εἰς στεγανὰ σπήλαια, ὡς εἰς μουσεῖα.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ὁμοιότης πολλῶν φυτῶν καὶ ζώων δὲν προδίδει, ὡς ὑποθέτουν οἱ δαρβινισταί, τὴν αὐτόματον ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἀπλῶς καταγγέλλει ὅτι ἡ ζωὴ ἐξωρμήθη ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πηγῆς· ἀκριβῶς ὅπως καὶ ἡ ὁμοιότης 2 ἀδελφῶν δὲν προδίδει ὅτι ὁ εἷς ἐγέννησε τὸν ἄλλον, ἀλλ' ὅτι προῆλθον ἀμφοτέρω ἀπὸ τὴν αὐτὴν πηγὴν, ἀπὸ τὴν αὐτὴν δηλ μητέρα ἢ πατέρα. Ἄλλ' οἱ δαρβινισταί ὄχι μόνον περιφρονοῦν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν ταύτην ἀλήθειαν, προφασιζόμενοι ὅτι οἶονδήποτε ἰδεῶδες σχέδιον τῆς παραγωγῆς τῆς ποικιλίης τῆς ζωῆς, διηνεκῶς τροποποιούμενον, δὲν ἀποτελεῖ ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν, ὡς ἐὰν ἡ ἀληθὴς φιλοσοφία δὲν εἶνε ἐπιστήμη καὶ δὴ ἡ ἄνωτέρα, ὡς στηριζομένη ἐπί τῆς ἰσχυρᾶς σκέψεως· ἀλλὰ καὶ ἀνακαλύπτουν πνευματικὰ δῆθεν στοιχεῖα εἰς τὰ ζῶα, συγχέοντες τὴν ἐνστικτώδη λ.χ. προσήλωσιν τῆς γάτας, ὅταν παραμονεύη πρὸς σύλληψιν ποντικοῦ, μὲ τὴν πνευματικὴν προσοχὴν· τὸ ταλαντευόμενον πολλάκις ἐνστικτόν της πρὸς δράσιν, μὲ τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν κλπ.

*
* *

Ἡ ἐνστικτώδης ἐνέργεια, ὅπως κατὰ τὴν ἐμβρυολογικὴν διάπλασιν τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω καὶ μετὰ τὴν γέννησίν του καὶ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του, μέχρι τῆς τελείας ἐξαντλήσεώς της, ἐργάζεται ἀκαταπαύστως διὰ ταύτην. Αὐτὴ προκαλεῖ τὰς ἀναπνευστικὰς κινήσεις τοῦ νεογεννήτου, ἐξωθεῖ τὸ βρέφος εἰς ἀπομύζησιν τοῦ μητρικοῦ γάλακτος, κυκλοφορεῖ τὸ αἷμα, διὰ τοῦ

ὁποίου χορηγεῖ τὰ κατάλληλα θρεπτικά στοιχεῖα πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ συντήρησιν τοῦ ὀργανισμοῦ.

Στερούμενον τὸ ἔνστικτον τῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς καὶ μὴ ἐξευρίσκον τοιαῦτα παρὰ πᾶσαν προσπάθειάν του, ἐξεγείρεται καὶ παραφέρεται, ἀλλὰ δαπανῶν ἐν τῷ μεταξύ καὶ τὴν ἰδικὴν του ἐνέργειαν πρὸς συγκράτησιν τῆς ζωῆς, ἐξασθενεῖ βαθμηδὸν καὶ τελικῶς ἐξαντλεῖται, συνέπεια τοῦ ὁποίου εἶνε νὰ σταματήσῃ ἡ κυκλοφορία καὶ νὰ τερματισθῇ ἡ ζωὴ.

Οὕτω, ζωὴ χωρὶς ἔνστικτον, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ· ἀλλὰ καὶ πλὴν τούτου ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου χωρὶς ἔνστικτα δὲν θὰ εἶχε κανέν θέλητρον, καμμίαν ὑλικὴν ἀπόλαυσιν, κανέν ἐνδιαφέρον, θὰ ἦτο βαρετὴ ἢ καὶ ἀνεπιθύμητος.

Ἡ ἐνστικτώδης ἐνέργεια, φωρᾶται μὲν ἔχουσα ὡς βάσιν καὶ σημεῖον τῆς ἐκκινήσεώς της τὸ κέντρον τῆς κυκλοφορίας, δηλ. τὴν καρδιακὴν κοιλότητα, ἐπεκτεινομένη ὅμως εὐρίσκεται εἰς πᾶν σημεῖον τοῦ σώματος, ὡς τοῦτο προδίδεται καὶ ἐκ τῶν κυκλοφορούντων ὑπ' αὐτῆς ποικίλων ὑγρῶν καὶ δὴ τοῦ αἵματος, κατανέμουσα ὄχι μόνον τὰ κατάλληλα θρεπτικά στοιχεῖα διὰ κάθε ἴστον καὶ ὄργανον ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπαραίτητον ἐνέργειαν διὰ τὴν λειτουργίαν ὄλων τῶν μηχανισμῶν του· θέτουσα δ' οὕτω εἰς κίνησιν καὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰ αἰσθητήρια παράγει τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰ αἰσθήματα, διὸ καὶ ἐθεωρήθη αὕτη ὡς ἡ αἰσθητικὴ ψυχὴ παντὸς ζώου.

Τὸ ἔνστικτον ἀκόμη καθοδηγεῖ τόσον τὰ δύο φύλα, ὅσον καὶ τὰ παραγωγικὰ τούτων στοιχεῖα πρὸς συνένωσιν διὰ τὸν σχηματισμὸν ἐκάστης νέας ζωῆς. Τὸ ἔνστικτον ἐπίσης προστατεύει παντοιοτρόπως τὴν ζωὴν· αὐτὸ συναθροίζει καὶ καθοδηγεῖ τὰ ἀμυντικά

ὄπλα τοῦ ὀργανισμοῦ, λευκὰ αἰμοσφαίρια κλπ. πρὸς καταπολέμησιν τῶν εἰσβαλόντων ἐντὸς αὐτοῦ ἐχθρῶν, μικροβίων κλπ. Πρὸ ἐνὸς ἐπικειμένου κινδύνου λ.χ. ἐνὸς κτυπήματος εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ δὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ ἐνστικτον εἶνε ποῦ μόνον του φέρει ἀστραπιαίως τὰς χεῖρας πρὸς τὰ ἄνω διὰ νὰ προστατεύσῃ τὰ ἀπειλούμενα μέρη.

Τὸ ἐνστικτον ἀκόμη ὀξύνει ὠρισμένα αἰσθητήρια τῶν ζώων ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς των. Ἐπὶ πλέον ἐκ τῶν παθημάτων πολλῶν αἰώνων τὰ ἐνστικτα μερικῶν ζώων προσανατολιζονται με τὴν ἀκρίβειαν εἰς τὰς ἐνεργείας των ὥστε νὰ θεωρηθῇ τοῦτο ὑπὸ πολλῶν ὡς ἰδιοφυΐα καὶ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι δὲν στεροῦνται πνεύματος, ἔστω καὶ ἀτελοῦς, τὰ τελειότερα τοῦλάχιστον ζῶα.

Κατανοεῖται οὕτω καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων ὁ σπουδαῖος ρόλος τὸν ὁποῖον παίζουν τὰ ἐνστικτα καὶ κατὰ τὴν ζωὴν ἐκάστου ἀνθρώπου, καὶ διὰ τὴν ζωὴν ἐν γένει.

Παρ' ὅλον ἐν τούτοις τὸ πλῆθος καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν τοιούτων ἰδιοτήτων καὶ προσόντων τῶν ἐνστικτων, τόσον τῶν ζώων ὅσον καὶ τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε ὑπερζωηρευόμενα ταῦτα ἀπὸ τὴν καταβρόχθισιν πληθώρας ἀγαθῶν εἴτε στερούμενα παντελῶς τοιούτων, δὲν διστάζουν πρὸς ἱκανοποίησιν των νὰ διαπράξουν πᾶν εἶδος βαναυσότητος καὶ βιαιοπραγίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας προκύπτουν ἡ ἀνηθικότης, τὸ ἐγκλημα καὶ πολλαὶ βλάβαι τοῦ ὀργανισμοῦ· τὰ ἐνστικτα δηλ. ἐπωάζουν ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἀνθρωπίνης κακίας.

Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὸ ἐνστικτον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑπεύθυνον διὰ πᾶσαν ἐνέργειάν του, διότι τοῦτο ὄχι μόνον εἶνε ἐνέργεια μηχανικῆς φύσεως με καθωρισμένην ἀποστολὴν καὶ κατεύθυνσιν, τὴν συντή-

ρησιν δηλ. καὶ τὴν ἀναπαραγωγὴν τῆς ζωῆς διὰ παντός μέσου, ἀλλ' ἐπὶ πλέον εἶνε ἐπιδεκτικὸν περιορισμοῦ καὶ διαμορφώσεως· διὰ τοῦτο τὴν εὐθύνην πάσης παρεκτροπῆς τῶν ἐνστίκτων τοῦ ἀνθρώπου φέρει πάντοτε τὸ πνεῦμά του.

Τὸ ἀμόρφωτον, ὅπως καὶ τὸ κακῶς διαμορφωθὲν ἐνστικτον τοῦ ἀνθρώπου, ἀναχαιτιζόμενον τυχόν εἰς τὰς ἐνεργείας του ἀποτόμως ἢ ἀτέχνως. εἶνε μὲν δυνατὸν νὰ ὑποχωρήσῃ προσωρινῶς, διατελεῖ ὅμως πάντοτε ὑπὸ ἀτμόν, ἔτοιμον νὰ παρεκτραπῇ καὶ νὰ ἰκανοποιηθῇ διὰ παντός μέσου καὶ τρόπου, ἀκόμη καὶ διὰ τῆς φαντασίας, δι' ὀνείρων κλπ. εἰς πρώτην εὐκαιρίαν, ὅπως λ.χ. ὅταν τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐγρηγορῇ, δὲν ἐπιτηρῇ, ἀποσύρεται, ἀναπαύεται ἢ ἀδυνατῇ νὰ ἐπέμβῃ ἕνεκα βλάβης ἢ ἀνωμαλίας τοῦ ἐγκεφάλου, τοῦ ὄργάνου δηλ. ποῦ χρησιμοποιεῖ τοῦτο πρὸς ὄρασιν του, ὡς λ.χ. εἰς περίπτωσιν μέθης κλπ.

Συνεχίζον τυχόν τὸ τοιοῦτον ἐνστικτον τὰς ἀμαρτωλὰς ἀποπείρας καὶ ἐνεργείας του, ἀκόμη καὶ ὅταν τὸ πνεῦμα ἐγρηγορῇ, προκαλεῖ τὰς διαμαρτυρίας τῆς συνειδήσεως ἢ καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἐπέμβασιν τούτου, συνέπεια τοῦ ὁποίου εἶνε ἡ σύγκρουσις τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ ἐντὸς τοῦ σώματός του διαβιοῦντα ἐπίσης ἀτίθασα ἐνστικτά του,

"Ἄν κατὰ μίαν τοιαύτην πάλιν ἐπικρατήσῃ καὶ κυριαρχήσῃ τελείως τὸ πνεῦμα, τότε τὸ ἠττηθὲν ἐνστικτον συμπτυσσόμενον πειθαρχεῖ, ἢ συνείδησις ἐπανευρίσκει τὴν ἡρεμίαν τῆς καὶ ὁ ὄργανισμὸς τὴν εὐεξίαν του. "Ἄν, τοῦναντίον, κατὰ τὴν ἐντὸς τοῦ σώματος ἐπερχομένην τοιαύτην σύγκρουσιν μεταξύ πνεύματος καὶ ἐνστίκτων, τὸ πνεῦμα καταπονηθὲν καὶ ἐξασθενῆσάν, ὑποχωρήσῃ, τότε κυριαρχοῦντα τὰ ἐνστικτά καὶ ὀργιάζοντα, ἐξευτελίζουν καὶ ἀποκτηνώνουν τὸν

ἄνθρωπον· ἂν τέλος, κατὰ τὴν τοιαύτην συμπλοκὴν μεταξὺ πνεύματος καὶ ἔνστικτου, καταπονηθέντα ἀμφοτέρωθεν, καταλήξουν εἰς συμβιβασμόν, ἐπειδὴ τότε τὸ ἔνστικτον δὲν θὰ ἱκανοποιεῖται παρὰ μόνον ὑπὸ ὄρους, θὰ ἐξακολουθήσῃ, ἀντιδρῶν λαθραίως, νὰ διαταράσῃ τὸν ὀργανισμόν καὶ δὴ τοὺς μηχανισμούς, διὰ τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα ἐκδηλώνεται καὶ δρᾷ δηλ. τὸν ἐγκέφαλον, συνέπεια τοῦ ὁποῖου θὰ εἶνε ἡ ἀτελής, συγκεχυμένη ἢ ἐλαττωματικὴ ἐκδήλωσις καὶ δρᾶσις τοῦ πνεύματος ὅπως καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀνωμαλῖαι ἢ βλάβαι τοῦ ἐγκεφάλου ἢ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ ὀργανισμοῦ, νευρασθένειαι, ὑποχονδρίαι, φρενοπάθειαι, ψυχοπάθειαι, ὕστερισμός κλπ.

Κατὰ κανόνα ὅμως, τὸ καλῶς ἀναπτυχθὲν καὶ διαμορφωθὲν πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου κατορθώνει ὄχι μόνον νὰ διαμορφώσῃ, νὰ περιορίζῃ καὶ νὰ καθυποτάσῃ τὰ ἔνστικτα ἀλλὰ καὶ νὰ κυριαρχῇ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ νὰ ἐπιβάλλεται ἐφ' ὅλης τῆς ὀργανικῆς ζωῆς.

Εἶνε διὰ τοῦτο οὐσιῶδες νὰ ἐξερευνηθῇ τί πραγματικῶς δύναται νὰ εἶνε τὸ ἀνθρώπινον τοῦτο πνεῦμα.

~~~~~